

Stellan Erlandsson, entusiastisk och framgångsrik utforskare av gaddsteklar

Fil. dr. Stellan Erlandsson avled den 15 juni 1989. Den 31 augusti skulle han ha fyllt 87 år, men trots hans ålder kom dödsbudet oväntat. Detta inte minst med tanke på att vi så sent som någon vecka tidigare ingående diskuterat uppläggning av och innehåll i det omfattande arbetet om bifamiljen Colletidae till en volym i "Fauna Entomologica Scandinavica", som han just då var engagerad i och snart trodde skulle vara färdigt.

Han föddes i Vara i Västergötland, och tog studenten i Skövde 1923. Efter volontärtid hos Smålands Husarer i Eksjö studerade han naturvetenskap vid Uppsala Universitet där han blev fil. kand. 1928, fil. lic. 1933 samt fil. dr. 1936. 1986 promoverades han till fil. jubeldoktor. Under sin tid i Uppsala var han aktiv som tenor i Orfei Drängar med vilka han upprätthöll kontakt under hela sitt liv. Åren 1936—1948 hade han olika lärarförordnanden för att 1948—1952 vara verksam som adjunkt vid Katarina realskola i Stockholm. Från 1952 fram till pensioneringen 1969 var han lektor vid Nya Elementarskolan för flickor, sedermera Ahlströmska skolan i Stockholm.

Han disputerade på en botanisk avhandling om klimatets inverkan på trädens årsringar, "Dendrochronological studies". Fälтарbetet, som låg till grund för avhandlingen, utförde han inom stora delar av norra Skandinavien. Redan då var han mycket intresserad av gaddsteklar, vid den tiden främst humlor, och gjorde omfattande insamlingar då tillfälle gavs. 1948 började han publicera artiklar om humlor, främst i svenska tidskrifter och böcker. Mycket av hans skandinaviska humlematerial kom sedermera även att användas av Astrid Løken, en norsk entomolog som 1973 disputerade på en avhandling om skandinaviska humlearter. Utan hans omfattande insamlingar hade kunskapen om utbredningen av många biarter inte varit så god som den är.

Han reste mycket även i övriga Europa, främst i medelhavsområdet. Under dessa resor samlade han stora mängder insekter, och då inte enbart steklar. Mycket av detta material låg senare till grund för ett stort antal publikationer som främst rörde olika biarters utbredning och förekomst. Han publicerade själv tre delar, som han kallade "Hymenoptera Aculeata from the European parts

of the Mediterranean countries". Den fjärde, och sista, delen som behandlar de parasitiska bina utom släktet *Sphecodes* (som finns i den 2a delen tillsammans med *Andrena* och *Halictus* s.l.) hann han aldrig få se i tryck, men om jag inte är felinformerad är den accepterad i en italiensk tidskrift.

Han hade en påtagligt skarp blick för finare taxonomiska karaktärer. Ett uttryck för detta är ett antal rent taxonomiska uppsatser i både svenska och utländska entomologiska tidskrifter. Han höjde med välgrundade argument flera som synonymier gällande former till rang av goda arter. Han nybeskrev även två arter och en underart. Hos flera arter beskrev han för första gången det tidigare okända könet. Till dessa arbeten kom hans teckningsskicklighet väl till pass.

Han var synnerligen intresserad av de olika arternas utbredningsmönster, vilket man i många av hans uppsatser kan se fina exempel på. En uppsats som han arbetade mycket med under sen tid, men som han inte hann göra färdig, behandlade den splittrade världsutbredningen av *Colletes impunctatus*. Han hade även stimulerande tankegångar kring arter som i Sverige har disjunkt utbredning, t ex blåvingad gräshoppa och dolkstekeln *Scolia hirta*.

Hans gedigna botaniska kunskaper kom väl till pass när han i många faunistiska uppsatser redovisade olika biarters blombesök. Tillsammans med Bo G. Svensson och undertecknad arbetade han ända in i det sista med att färdigställa en checklist över våra svenska biarter och deras utbredning.

Han medverkade i hög grad till att popularisera

gaddsteklarna i Sverige. Han var alltid villig att hjälpa såväl amatörer som specialister med goda råd. Hans brinnande intresse och engagemang för bin kunde inte lämna någon oberörd när han med stor berättartalang, många gånger humoristisk, talade om dessa spännande insekter.

Efter pensioneringen uppläts en arbetsplats åt honom på Naturhistoriska riksmuseets sektion för entomologi. Han ombesörjde där bl a att stora obestämda material av gaddsteklar sändes ut för bearbetning till ledande specialister, som han upprätthöll en omfattande korrespondens med.

Det stora material av gaddsteklar, och även andra insektsgrupper, som han insamlade i Sverige och utomlands ingår som en värdefull del i Naturhistoriska riksmuseets samlingar.

Stellan Erlandsson lämnar ett stort tomrum efter sig, och jag är synnerligen tacksam att jag fick lära känna honom och vara hans vän.

Publicerade entomologiska uppsatser

1. *Bombus solstitialis* Panzer (Hym.) en bortglömd art i vår fauna. *Ent. Tidskr.* 69(1948):106—112.
2. Humlor och vildbin. —I: Svenska Djur, Stockholm (1949), s. 567—575.
3. *Bombus soroënsis* Fabr. (Hym.) en mindre känd art i vår fauna. *Ent. Tidskr.* 71(1950):20—26.
4. Drag ur våra humlors och bins utbredning. *Fältbiologien* (1951), 4 s.
5. *Bombus agrorum* F. ssp. *gotlandicus* n. ssp. (Hym.). *Ent. Tidskr.* 74(1953):76—80.
6. *Ceratina cyanea* Kirby, eine thermophile Art der fenoskandischen Fauna (Hym. Apidae). *Opusc. Ent.* 19(1954):211—212.
7. Die schwedischen Arten der Gattung *Coelioxys* Latr. (Hym. Apidae). *Opusc. Ent.* 20(1955):174—191.
8. Notes on *Panurginus Romani* Auriv. (Hym.). *Ent. Tidskr.* 79(1958):43—46.
9. The occurrence of *Megachile argentata* F. and *rotundata* F. in the Scandinavian countries. (Hym.). *Ent. Tidskr.* 81(1960):25—29.
10. Notes on Hymenoptera. 1. Investigations of the bee-fauna in south-eastern Sweden. *Ent. Tidskr.* 81(1960):123—130.
11. *Bivargens*, *Philanthus triangulum* F., nu kända utbredning i de nordiska länderna. *Nordisk bitidskrift, årsbok* (1961), s.32—33.
12. The occurrence of *Philanthus triangulum* F. in the Scandinavian countries. *Ent. Tidskr.* 83(1962):208—211.
13. Notes on Hymenoptera. 2. Contribution to the knowledge of the Aculeate Hymenoptera in the Island of Bornholm. *Ent. Tidskr.* 84(1963):65—68.
14. Notes on Hymenoptera. 3. Contribution to the knowledge of the distribution of Swedish aculeate hymenoptera. I. *Ent. Tidskr.* 85(1964):205—217.
15. The occurrence of *Bembix rostrata* F. in the Scandinavian countries. (Hym. Sphecidae). *Ent. Tidskr.* 86(1965):64—67.
16. « Kjell Fahlander. *Ent. Tidskr.* 86(1965):266.
17. The occurrence of the solitary wasp *Pterochilus phaleratus* Panz. in the Scandinavian countries (Hym. Eumenidae). *Ent. Tidskr.* 89(1968):173—176.
18. *Catalogus Insectorum Sueciae*. XIX. Hymenoptera: Aculeata (Cleptidae, Chrysididae, Mutillidae, Myrmosidae, Thynnidae, Scoliidae, Tiphiidae, Sapygidae, Vespidae, Eumenidae). *Ent. Tidskr.* 92(1971):87—94.
19. Hymenoptera Aculeata from the European parts of the Mediterranean countries. *EOS* 48(1974):11—93.
20. Notiser om svenska Apiders utbredning. *Entomologen* 4(1975):19—23.
21. Notiser om svenska Apiders utbredning (Hym). *Entomologen* 4(1975):52—54.
22. Notiser om svenska Apiders utbredning (Hym). *Entomologen* 5(1976):19—23.
23. *Bivargens* (*Philanthus triangulum* F.) förekomst i Sverige (Hym., Sphecidae). *Ent. Tidskr.* 99(1978):131—134.
24. Notes of aculeate Hymenoptera from the Macaronesian Islands. *Vieraea* 7(1978):201—206.
25. *Bombus canariensis* Pérez, 1895 n.stat. and *B. maderensis* n.sp. from the Macaronesian Islands. *Ent. scand.* 10(1979):187—192.
26. Hymenoptera Aculeata from the European part of the Mediterranean countries, II. *Acta entomol. Jugosl.* 15(1979):111—130.
27. Designation of the lectotypes of *Hylaeus brevicornis* Nylander, 1852 and *H. pictipes* Nylander, 1852 (Hymenoptera, Apidae). *Notulae Entomologicae* 61(1981):177—178.
28. The *Hylaeus* species from the Macaronesian Islands (Hymenoptera, Apidae). *Vieraea* 12(1983):113—120.
29. Fem för Sverige nya stinkbin av släktet *Hylaeus*. *Ent. Tidskr.* 105(1984):103.
30. Hymenoptera Aculeata from the European parts of the Mediterranean countries, III. *Boll. Mus. civ. St. nat. Venezia* 35(1986):53—66.
31. The description of the hitherto unknown female of *Hylaeus* (*Spatulariella*) *decipiens* Förster, 1871 (Hymenoptera, Apidae, Hyalinae). *Entomofauna* 8(1987):341—350.
32. The distribution of the Hornet (*Vespa c. crabro* L.) in northwestern Europe. *Ent. Tidskr.* 109(1988):155—159.
33. *Catalogus Insectorum Sueciae*. Hymenoptera, Apoidea. I. Colletidae and Melittidae. *Ent. Tidskr.* 109(1988):161—163 (tills. med Janzon, L.-Å. & Svensson, B.G.).